C/2026/19

16.1.2026

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Krepitev trajnostne rasti in kakovostnih delovnih mest v evro-sredozemski regiji: spodbujanje podjetništva in izkoriščanje potenciala žensk in mladih

(mnenje na lastno pobudo)

(C/2026/19)

Poročevalka: **Milena ANGELOVA**

Soporočevalec: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Svetovalca	Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (za poročevalko I. skupine) Ioannis GRIGORIADIS (za soporočevalca III. skupine)
Sklep plenarne skupščine	27. 2. 2025
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika
Zaprosilo	
Pravna podlaga	
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	9. 7. 2025
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	18. 9. 2025
Plenarno zasedanje št.	599
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	87/0/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Namen tega mnenja na lastno pobudo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (EESO) je opredeliti možne načine za spodbujanje podjetništva in ustvarjanja kakovostnih delovnih mest v sredozemskem območju, pri tem pa posebno pozornost nameniti izkoriščanju ter izboljšanju potenciala žensk in mladih. Služilo bo kot prispevek k razvoju dolgo pričakovanega pakta za Sredozemlje ([1]) ter spodbuda za bolj vključujočo in odporno rast in splošno blaginjo v celotni regiji.

1.2 Tradicionalne vloge spolov in družbene norme marsikje v regiji še vedno omejujejo udeležbo žensk v gospodarstvu in družbi. EESO meni, da je ključno opredeliti in odpraviti strukturne ovire, povezane s spolom, na področju izobraževanja, trgov dela in podjetništva. Poziva tudi k ozaveščanju o koristih raznolikosti in enakosti spolov v gospodarstvu in družbi z uporabo vzornikov in seznanjanjem z dosežki podjetnic in voditeljic.

1.3 EESO poudarja, da bi lahko mladi postali ena najdragocenejših prednosti držav Bližnjega vzhoda in Severne Afrike (države MENA). Da bodo lahko uresničili svoj potencial, potrebujejo dostop do izobraževanja ter priložnosti za razvoj znanj in spretnosti (vključno s trdnimi podjetniškimi in državljanskimi znanji), od osnovnega izobraževanja do poklicnega usposabljanja in visokošolskega izobraževanja. Programi za mobilnost mladih in študentske izmenjave potrebujejo več naložb, med drugim s pomočjo učinkovitega sodelovanja med univerzami ter ob čim večji udeležbi evro-sredozemskih držav.

([1]) Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Novi pakt za Sredozemlje (raziskovalno mnenje) (UL C, C/2026/28, 16.1.2026, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2026/28/oj).

1.4 Dekleta in ženske bi bilo treba spodbujati k študiju na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (STEM) ter jih zaposliti v kakovostnih poklicih na tem področju. Z znanji in spretnostmi na področju digitalnih tehnologij in finančne pismenosti bodo imele tudi večje možnosti za podjetništvo in vodenje. EESO tudi meni, da je za premagovanje regionalnih razlik in geografske izoliranosti treba uporabljati učenje na daljavo s pomočjo interneta in mobilno učenje, da bi ljudem na oddaljenih območjih omogočili enak dostop do izobraževanja in usposabljanja.

1.5 Da bi mladim omogočili obetavno prihodnost v regiji, je ključno izboljšati njihove priložnosti za delo in delovne pogoje ter jim zagotoviti sredstva za vplivanje na družbo in udeležbo v njej. Po mnenju EESO je pomembno izboljšati tudi kakovost delovnih pogojev za ženske, kar med drugim obsega preprečevanje diskriminacije in nadlegovanja. Poleg tega je bistveno izkoristiti njihov potencial za vodenje v politiki, gospodarstvu in civilni družbi.

1.6 EESO poudarja, da je treba ženskam in mladim nujno zagotoviti vse možnosti za podjetništvo. Za to je poleg ugodnih pogojev za podjetja in ustreznega dostopa do financiranja potreben tudi dostop do električne energije in digitalne infrastrukture ter zemljišč, vode in drugih naravnih virov ter zakonsko omogočenega in zaščitenega lastništva. Zagotoviti jim je treba tudi priložnosti za mreženje in sodelovanje, vključno z dostopom do inovacijskih ekosistemov in podjetniških vozlišč.

1.7 EESO poudarja pomen pravne države in opozarja, da sta pravna varnost in predvidljivost bistveni za vodenje podjetij in držav. Odločno si je treba prizadevati za razvoj protikorupcijskih ukrepov ter spoštovanje mednarodnih konvencij s področja dela in človekovih pravic.

1.8 Uveljavljena mikro, mala in srednja podjetja ([2]) poleg novih podjetnikov potrebujejo spodbudno okolje za poslovanje. EESO opozarja na osrednji pomen ugodnih naložbenih pogojev in novih trgovinskih priložnosti, ki dosegajo širše trge, pri pomoči tem podjetjem v sredozemskem območju, da dosežejo rast in uspeh. Da bodo mikro, mala in srednja podjetja lahko imela koristi od podpornih ukrepov, jih je treba privesti iz neformalnega sivega sektorja in jih registrirati kot del formalnega gospodarstva.

1.9 EESO tudi opozarja na posebna področja z vse večjim podjetniškim potencialom, ki bi jih bilo treba oceniti in spodbujati v okviru sredozemskih partnerstev. Med temi so trajnostno kmetijstvo in turizem, proizvodnja energije iz obnovljivih virov, napredno gospodarjenje in oskrba z vodo ter razvoj digitalnega gospodarstva, pa tudi ustvarjalni sektorji, tradicionalne obrti in svobodni poklici.

1.10 EESO poudarja pomen projektov, ki spodbujajo tržno povezljivost v celotnem Sredozemlju, vključno s povezovanjem energetskih trgov in omrežij, zato bi bilo treba okrepiti izvajanje ustreznih projektov, ki prispevajo k temu cilju.

2. **Področje uporabe in cilji**

2.1 Sredozemsko območje ima eno najvišjih stopenj brezposelnosti na svetu. Nedavne kompleksne sočasne krize so razmere še poslabšale, zlasti za najranljivejše skupine, kot so mladi, ženske, migranti in invalidi. Namen tega mnenja na lastno pobudo je na podlagi preteklega dela EESO ([3]) opredeliti možne načine za ustvarjanje delovnih mest ter podpiranje podjetniškega duha in razvoja mikro, malih in srednjih podjetij v regiji. Posebna pozornost je namenjena temu, da je treba izkoristiti potencial žensk in mladih ter jim zagotoviti priložnosti za podjetništvo, kakovostne poklice in dostojno delo.

([2]) UL C 486, 21.12.2022, str. 1.

([3]) UL C, C/2025/769, 11.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/769/oj; UL C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj; UL C, C/2025/1189, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1189/oj; UL C, C/2024/877, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/877/oj; UL C 100, 16.3.2023, str. 68, mnenje EESO Poziv k modremu dogovoru EU; UL C 349, 29.9.2023, str. 18; UL C 443, 22.11.2022, str. 63.

2.2 Priporočila iz tega mnenja prispevajo k paktu za Sredozemlje, zato EESO pričakuje vzpostavitev močnejših in konkretnih sredozemskih partnerstev na številnih področjih skupnega interesa, ki jih je navedla Evropska komisija ([4]). Mnenje se nanaša predvsem na področja trajnostnih naložb, gospodarske stabilnosti in ustvarjanja delovnih mest, navezuje pa se tudi na energijo, trajnostno gospodarjenje z viri, povezljivost, varnost, migracije in mobilnost. Poleg tega je povezano z delom Unije za Sredozemlje, Fundacije Anna Lindh ([5]) in drugih regionalnih organizacij, ki vodijo posebne projekte in pobude, osredotočene na razvoj podjetij, ustvarjanje zaposlitvenih možnosti in izboljšanje zaposljivosti ljudi v regiji.

3. **Splošne ugotovitve**

3.1 Odporna in uspešna podjetja so ključna za ustvarjanje trajnostne rasti in kakovostnih delovnih mest. To sicer velja za vse regije, je pa krepitev podjetništva izjemno pomembna za regije z nizko povezljivostjo, visoko brezposelnostjo, nižjimi prihodki na prebivalca in manjšo gospodarsko uspešnostjo. Podjetništvo ustvarja gospodarsko dejavnost in blaginjo za ljudi in celotne regije. Poleg tega je to način za posameznike, da se samozaposlijo in ustvarijo delovna mesta za druge.

3.2 Predpogoji za podjetništvo so načeloma povsod enaki. Dostop do široke palete virov in trgov za proizvode, bodisi blago ali storitve, predstavlja materialni temelj za uspešna podjetja. Nujno potrebne so tudi ustrezne kompetence, znanja in spretnosti ter splošno družbeno ozračje, ki spodbuja podjetja in podjetništvo. Ključni lastnosti podjetnikov samih pa sta ustvarjalnost in pogum. Pomembno vlogo pri razvoju zanesljivega in odpornega podjetništva ima tudi kakovost institucionalnega okvira, ki neguje ugodno okolje za poslovanje in lojalno konkurenco.

3.3 Na splošno morajo vključujoče družbe v vseh sredozemskih državah temeljiti na liberalni demokraciji, pravni državi ter procesih civilnega in socialnega dialoga, saj to koristi podjetjem, delavcem in vsem ljudem, zlasti ženskam, mladim in invalidom. EESO priznava, da še vedno obstajajo izzivi, ki jih je treba premagati, kot so aktivni spori med državami in znotraj držav, veliki migrantski tokovi in pritiski zaradi podnebnih sprememb, pa tudi pomanjkljivosti v izobraževanju in usposabljanju, razmerah na trgu dela, dostopu do osnovnih storitev, financiranja in drugih virov ter neobstoj splošnih naložbenih in trgovinskih pogojev, ki so potrebni za vključujočo in trajnostno rast.

3.4 Ženske in mladi, še posebej najranljivejši med njimi (na primer invalidi), se soočajo z večjimi ovirami, ki izhajajo iz skupka kulturnih, gospodarskih in sistemskih dejavnikov. Znanja in spretnosti teh skupin so še vedno premalo izkoriščeni, kar pomeni, da imajo te skupine velik potencial, da prispevajo h gospodarstvu in družbi.

3.5 Kakšen je obseg izziva, povezanega z mladimi, postane jasno ob podatku, da bo v regiji MENA leta 2050 na trg dela vstopilo več kot 300 milijonov mladih. Torej je ključnega pomena poskrbeti, da mladi dobijo dostop do priložnosti za kakovostno zaposlitev in zasledovanje svojih podjetniških ambicij, saj se jim s tem omogoči ekonomska neodvisnost in zagotovi njihova pravica ostati ter se hkrati pripomore k socialni stabilnosti in trajnostni rasti v regiji.

3.6 Z odpravljanjem razlik med spoloma bi se lahko gospodarska rast v regiji izjemno povečala. Tako v Evropi (5,3 %) kot v regiji MENA (4,5 %) je delež žensk, ki so lastnice podjetij, manjši od svetovnega povprečja, ki znaša 6,2 %. Po drugi strani pa so ženske ustanoviteljice znatnega deleža zagonskih podjetij v sredozemskem območju.

([4]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategy-documents/commission-work-programme/commission-work-programme-2025_en.

([5]) https://ufmsecretariat.org/, https://alf.website/en/; EESO je sklenil memorandum o soglasju z obema organizacijama.

3.7 Sprostitev celotnega potenciala žensk in mladih na trgu dela ne bi koristila le posameznikom in izboljšala njihove gospodarske udeležbe, temveč bi tudi pripomogla k močnim socialnim strukturam ter spodbudila bolj vključujočo in odporno gospodarsko rast po vsej regiji, kar bi pospešilo ustvarjanje kakovostnih delovnih mest in povečalo splošno blaginjo.

3.8 Ob krepitvi gospodarstva je treba okrepiti tudi trgovino, še posebej ob upoštevanju nedavnega preoblikovanja svetovne trgovine ([6]). Porazdelitev trgovinskih tokov v evro-sredozemski regiji kaže, da 90 % vseh trgovinskih tokov poteka znotraj EU, le 1 % pa med državami južnega Sredozemlja. Tudi trgovinski tokovi med severom in jugom še zdaleč ne dosegajo potenciala, čeprav je bilo Sredozemlje več tisočletij središče svetovne trgovine. Naložbe v koridorje in povezovalne točke med sredozemskimi državami so že dolgo zapostavljene.

3.9 Spodbujanje podjetništva in ustvarjanje kakovostnih delovnih mest v Sredozemlju (s posebnim poudarkom na potrebah in potencialu žensk in mladih) daje EU priložnost, da z južnimi sosedami sklene koristna partnerstva na več področjih.

3.10 Pri vzpostavljanju partnerstev je treba upoštevati raznolike in posebne lastnosti vsake države v regiji ter na podlagi tega sprejeti prilagojen pristop, ki odgovarja na lokalne razmere in potrebe.

4. **Ukrepi, potrebni za premagovanje glavnih izzivov**

4.1 ***Obravnavanje kulturnega dojemanja***

4.1.1 Kljub vse večjim težnjam po ravnovesju lahko tradicionalne vloge spolov in družbene norme marsikje v sredozemskem območju še vedno omejujejo gospodarsko udeležbo žensk. Zaradi kulturnih pričakovanj so ženske pogosto primarno odgovorne za nego in gospodinjsko delo, kar omejuje njihov dostop do možnosti za izobraževanje, poklicni razvoj in pospeševanje socialnega razvoja. V nekaterih državah ženske ne morejo samostojno opravljati lastnih zadev, na primer upravljati svojih financ ali opravljati službenih poti niti ne morejo prijaviti premoženja v svojem imenu.

4.1.2 Poleg tega se pri zaposlovanju, poklicnem napredovanju in plačilu pogosto soočajo s spolnimi predsodki, stereotipi in steklenimi stropi. Ta diskriminacija jih lahko ovira pri dostopu do vodstvenih položajev in sektorjev z dobrimi plačami. Strah pred nadlegovanjem in diskriminacijo na delovnem mestu lahko ženske v nekaterih državah odvrne od določenih poklicnih poti ali sektorjev, kar vodi v nižjo stopnjo udeležbe, plačil in zadovoljstva na delovnem mestu. Aktivno je torej treba podpirati interne programe za ustvarjanje varnih in nediskriminatornih delovnih mest.

4.1.3 Čeprav spremembe kulturnih norm in odnosov v skupnosti zahtevajo napore in čas, je bistveno ozaveščati o koristih raznolikosti in enakosti spolov v gospodarstvu in družbi. Prepoznavnost podjetnic in dejavno komuniciranje o njihovih zgodbah o uspehu bi bilo treba okrepiti tako v tradicionalnih medijih kot na digitalnih platformah, tudi s pomočjo vplivnežev na družbenih omrežjih in pridobivanjem moških za zavzemanje za enakost spolov v podjetjih.

4.1.4 Hkrati je pomembno opredeliti strukturne ovire, povezane s spolom, na področju izobraževanja, trgov dela, podjetništva in odločanja, ter si prizadevati za njihovo odpravljanje.

4.2 ***Zmanjšanje vrzeli v izobraževanju in spretnostih***

4.2.1 Za premagovanje ovir, povezanih z znanji in spretnostmi ter kompetencami, je treba dekletom in ženskam omogočiti enak dostop do izobraževanja in različnih možnosti, kot jih imajo fantje in moški, in sicer od osnovnega izobraževanja do poklicnega usposabljanja in visokošolskega izobraževanja, ter jim tako pomagati izboljšati obete za delo. Za spodbujanje tega je treba podpreti vzornike, ki imajo dober ugled v regionalnih skupnostih.

([6]) Po drastičnih protekcionističnih tarifah, ki jih je 2. aprila 2025 napovedal ameriški predsednik Donald Trump.

4.2.2 V nekaterih regijah, zlasti na podeželskih in slabše pokritih območjih, lahko imajo ljudje slabši dostop do kakovostnega izobraževanja in poklicnega usposabljanja, kar omejuje njihovo zaposljivost. Treba bi bilo izkoristiti in v celoti uporabiti digitalna orodja in platforme, da bi ljudem na oddaljenih območjih zagotovili dostop do izobraževanja, usposabljanja in forumov za interakcijo, pri čemer je treba ustrezno upoštevati jezike, ki se uporabljajo na teh območjih. Za učenje na daljavo s pomočjo interneta in mobilno učenje so potrebne stabilne digitalne povezave, kar kaže na pomen digitalne in električne infrastrukture, kot je cenovno ugoden dostop do interneta in digitalnih naprav, tudi za najranljivejše.

4.2.3 Pogosto obstajajo razlike med znanjem in spretnostmi, ki jih učijo v šolah in na univerzah, ter znanjem in spretnostmi, ki so potrebni na trgu dela. To neskladje še posebej vpliva na ženske in mlade, ker imajo manj priložnosti za sodelovanje v programih za pridobivanje znanja in spretnosti, pripravništvih ali vajeništvih. Zato je v programih za mobilnost mladih in študentske izmenjave potrebnih več naložb, da bi izboljšali osebni razvoj ter poklicne kompetence, znanje in spretnosti mladih. Učinkovito sodelovanje univerz ob čim večji udeležbi evro-sredozemskih partnerskih držav po zgledu programa Erasmus bi lahko izboljšalo priložnosti ne le za izobraževanje, temveč tudi za podjetniška partnerstva, ter preprečilo beg možganov.

4.2.4 Mlade ženske so izrazito premalo zastopane v poklicih na področjih STEM, ki so ključnega pomena za prihodnje trge dela. Zaradi tega imajo omejene možnosti za uspešno poklicno napredovanje in visoke dohodke. Torej je pomembno spodbujati dekleta in ženske, da študirajo na področjih STEM in se seznanijo z umetno inteligenco ter drugimi digitalnimi tehnologijami in orodji. Razvijanje dobre finančne in ekonomske pismenosti jim poleg tega pomaga pridobiti boljše sposobnosti za podjetništvo in vodstvene položaje. Združevanje znanosti in umetnosti bi lahko dodatno pripomoglo k ustvarjalnosti in inovativnosti ter tako spodbudilo žensko in moško podjetništvo.

4.2.5 Posebno pozornost je treba nameniti predajanju znanja in spretnosti, potrebnih za digitalni in zeleni prehod, kar obsega osnovno znanje in spretnosti za vsakdanje življenje, kompetence na višji ravni in strokovno znanje na najvišji ravni. V zvezi s tem je treba priznati, da mladi niso le konzumenti izobraževanja, temveč lahko sami ponudijo veliko na področju digitalnih znanj in spretnosti ter praks, povezanih z okoljem.

4.2.6 Mladi bi lahko postali ena najdragocenejših prednosti držav MENA, če bodo dobili priložnost, da se izobražujejo ter razvijajo znanje in spretnosti. Opremiti bi jih bilo treba s splošnimi državljanskimi veščinami, da bi lahko vplivali na družbo in v njej sodelovali na najrazličnejše načine, med drugim prek organizacij civilne družbe, socialnih partnerstev, organizacij deležnikov, podpornih struktur itd. To je potrebno tudi z vidika priprave na prihodnost, saj so mladi voditelji prihodnosti ter morajo biti aktivni udeleženci oblikovanja politik in odločanja.

4.2.7 Poleg tega bi jim bilo treba predati podjetniške in vodstvene veščine, saj so koristne ne le za podjetnike, temveč tudi v vsakdanjem življenju. Za mlade so še posebej pomembni vzorniki, zato jih je treba vključiti v izobraževalne dejavnosti in usposabljanje. Organizacije civilne družbe imajo ključno vlogo pri neformalnem izobraževanju, saj pomagajo premostiti vrzeli v tradicionalnih učnih sistemih ter ponujajo dostopne in vključujoče izobraževalne priložnosti, ki jih vodi skupnost.

4.3 *Izboljšanje razmer na trgu dela*

4.3.1 Sredozemsko območje se sooča z nesorazmerno visokimi stopnjami brezposelnosti, še posebej med ženskami in mladimi. Razlogi za to so gospodarski izzivi, demografski pritisk, počasna gospodarska rast in ponekod neskladje med znanji in spretnostmi iskalcev zaposlitve in potrebami na trgu dela. Delovne pogoje in socialno zaščito poslabšuje tudi velik delež neprijavljenega dela. Zlasti za mlade je bolj verjetno, da bodo zaposleni na začasnih ali neformalnih delovnih mestih, ki so slabše plačana, imajo omejene ugodnosti in slabo varnost zaposlitve.

4.3.2 Mladi pričakujejo ustrezne življenjske pogoje in pozitivne obete na poklicnem področju in pri zaposlovanju, sami pa lahko prispevajo k pozitivnemu razvoju in odpornosti svojih držav, skupnosti in regij. Pogosto so nosilci sprememb ter spodbujevalci gospodarskega, socialnega in okoljskega napredka. Poleg tega so sposobni in pripravljeni predlagati inovativne rešitve in se povezovati prek meja. Zato si je pomembno močno prizadevati za to, da jim ponudimo pomembne zaposlitvene priložnosti ter dobre in spoštljive delovne pogoje, zaradi katerih si bodo želeli ostati.

4.3.3 Gospodarske priložnosti so zlasti omejene na podeželskih območjih, kjer je formalnih kakovostnih delovnih mest malo, večina pa jih je skoncentrirana v kmetijstvu ali malih podjetjih. Na nekaterih območjih so skopi celo zanesljivi podatki o prebivalstvu. Poleg tega lahko v regijah z neustrezno javnozdravstveno infrastrukturo omejen dostop do zdravstvenega varstva vpliva na sposobnost za delo in splošno produktivnost ljudi, ta učinek pa je še izrazitejši pri ženskah, mladih in invalidih.

4.3.4 Ženske so lahko tudi bolj izpostavljene nevarnim delovnim pogojem, zlasti v nekaterih industrijskih panogah. Pomisleki v zvezi z osebno varnostjo in zdravjem lahko ženske odvrnejo od tega, da bi vstopile na trg dela in tam tudi ostale. Torej je pomembno okrepiti dostojno delo in uvesti interne programe za ustvarjanje kakovostnih delovnih pogojev zanje, kar obsega tudi preprečevanje vsakovrstne diskriminacije, nadlegovanja in zlorab. Poleg tega je treba učinkovito uveljavljati mednarodni konvenciji o delu in človekovih pravicah.

4.3.5 Na splošno je na vodstvenih položajih in položajih odločanja izrazito premalo žensk, invalidov in mladih. To lahko prispeva k politikam in praksam, ki ohranjajo začarani krog pristranskosti in premajhne zastopanosti. Zato je nujno sprostiti potencial raznolikih ljudi, tako da se jim olajša vstop na vodilne položaje v politiki, podjetjih in tretjem sektorju, s čimer se ustvarjajo in spodbujajo vzorniki, ki jih je treba aktivno vključiti v programe ozaveščanja.

4.3.6 Posebno pozornost bi bilo treba nameniti podpiranju usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja žensk, na primer s cenovno dostopnim otroškim varstvom in oskrbo starejših, saj je veliko večja verjetnost, da bodo ženske poleg svojih gospodinjskih obveznosti prevzele tudi te naloge, kar lahko omeji njihove možnosti za delo in poklicno rast.

4.4 *Odpravljanje ovir za podjetništvo in spodbujanje rasti podjetij*

4.4.1 Težave s podjetništvom izvirajo iz različnih vrst ovir, kot sta omejen dostop do financiranja in pomanjkanje podpornih struktur. Tudi slabo izvrševanje načel pravne države povzroča težave, saj je pravna varnost poslovnega okolja ključna za poslovanje. Korupcija pa medtem izkrivlja konkurenco in odvrača od trgovine. Obstajajo pa tudi regulativne in birokratske ovire, saj je krmarjenje med predpisi za podjetja zahtevno, še posebej za podjetniške novince ali osebe, ki naletijo na jezikovne ovire. Za krepitev ugodnega poslovnega okolja bi bilo treba poenostaviti regulativni okvir, namenjen podjetnikom, in ga po potrebi dopolniti z jasnimi navodili za izvajanje, da socialni in okoljski standardi ne bi bili ogroženi.

4.4.2 Podjetnice in mladi podjetniki se soočajo s posebnimi težavami pri dostopu do financiranja in finančnih virov, ki so ključni pogoj za ustanovitev in vodenje podjetja. Finančne ustanove so lahko zaradi pristranskosti ali načinov dojemanja zadržane pri dajanju posojil podjetnicam ali mlajšim lastnikom podjetij, ki jih dojemajo kot bolj tvegane in neprimerne stranke. Za starejše ženske lahko obstajajo tudi starostne omejitve. Nekateri ženski poslovni angeli so aktivni v kmetijstvu, s čimer podpirajo ženska zagonska podjetja.

4.4.3 Nujen je tudi dostop do električne energije in digitalne infrastrukture ter do zemljišč, vode in drugih naravnih virov, ki pa ni vedno na voljo ali cenovno dostopen. Nizka stopnja lastništva zemljišč in pomanjkanje čiste vode so resne ovire za ženske, ki bi se želele ukvarjati s kmetijstvom. Zakonsko omogočeno in zaščiteno lastništvo je splošni pogoj za podjetništvo.

4.4.4 Potrebni so tudi mentorstvo, priložnosti za mreženje in programi usposabljanja, posebej zasnovani za mlade podjetnike, podjetnice vseh starosti in invalidne podjetnike. Organizacije podjetnic imajo ključno vlogo pri pomoči in spodbujanju podjetnic v vseh sredozemskih državah ([7]). V številnih državah obstajajo tudi združenja mladih podjetnikov.

4.4.5 Očitno je, da je treba okrepiti in podpreti mreženje v različnih sektorjih in na vseh ravneh, od lokalne do mednarodne, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti regionalnim mrežam. Podjetnice in mladi podjetniki poleg splošnega mreženja, vključno s sodelovanjem na konferencah in poslovnih dogodkih, potrebujejo priložnosti za konkretno sodelovanje z drugimi podjetniki in podjetji. Ker sta za inovativnost in razvoj podjetij potrebna intenzivna interakcija in sodelovanje, je pomembno ponuditi odprte ustvarjalnice in spodbujati vključujoč dostop do podjetniških vozlišč ter inovacijskih in poslovnih ekosistemov.

([7]) www.afaemme.org.

4.4.6 Socialno podjetništvo je eden od načinov, da se mladi vključijo v gospodarski in družbeni razvoj na lokalni ravni in tudi na podeželju. Podpiranje pobud od spodaj navzgor, kot so energetske skupnosti, je ključnega pomena in še posebej pomembno pri spodbujanju socialnih in okoljskih ciljev. Poleg tega lahko mladim ponudi znanje in spretnosti, ki jim lahko koristijo na številnih drugih področjih.

4.4.7 Spodbudnih pogojev pa ne potrebujejo le novi podjetniki, temveč tudi uveljavljeni. Številna mikro, mala in srednja podjetja si prizadevajo izboljšati svojo uspešnost z razvojem in širitvijo svojih dejavnosti. Pri tem potrebujejo podporo za krepitev zmogljivosti v digitalnem gospodarstvu, ki so sestavni del vseh sodobnih podjetij. Pomembno vlogo imajo tudi ugodni naložbeni pogoji in nove trgovinske priložnosti za doseganje širših trgov, med drugim s spodbujanjem povezav med severom in jugom. Partnerski projekti, kot je EBSOMED, in projekti v okviru strategije Global Gateway so pomembni instrumenti, ki tem podjetjem pomagajo uspeti v evro-sredozemski regiji ([8]).

5. **Posebna področja za podjetništvo in partnerstva**

5.1 Zeleni prehod lahko ponudi številne priložnosti za podjetništvo in ustvarjanje kakovostnih delovnih mest v sredozemskem območju, tako ustvarjeni proizvodi in storitve pa so namenjeni tudi za uporabo v EU. Med temi priložnostmi je na primer proizvodnja energije iz obnovljivih virov. Proizvodnja sončne energije ali vodika ter s tem povezana energetska omrežja so področja, na katerih bi lahko skupni projekti celotni regiji prinesli precejšnje dolgoročne koristi.

5.2 Odlične priložnosti za sodelovanje v Sredozemlju ponujajo tudi modra diplomacija, trajnostno upravljanje voda ter razvoj oskrbe z vodo in vodne infrastrukture, vključno z razsoljevanjem vode.

5.3 Vidiki trajnostnosti lahko tudi odprejo nove perspektive za podjetništvo v konvencionalnih sektorjih, kot sta kmetijstvo in turizem, in sicer v zvezi s potovanjem, prenočevanjem in hrano. Poleg tega lahko nastane novo povpraševanje po proizvodnji in dobavi obrtnih in tradicionalnih izdelkov.

5.4 Digitalni prehod ponuja različne podjetniške priložnosti, še posebej tehnološkim zagonskim podjetjem. Vsa podjetja morajo pri svojem delovanju sprejeti digitalne tehnologije. Hiter razvoj umetne inteligence prinaša korenite spremembe za številne sektorje. Te priložnosti je treba povsod hitro izkoristiti, hkrati pa obvladovati izzive, ki pri tem nastajajo. Za lajšanje podjetniškega sodelovanja v digitalnem gospodarstvu je treba izboljšati stabilnost digitalnih povezav, omogočiti dostop do poslovnih vozlišč in podpreti nemoteno mobilnost ljudi v celotni regiji.

5.5 Tudi ustvarjalni sektorji, kot so glasba, kinematografija in oblikovanje, bi lahko bili ključnega pomena za spodbujanje podjetništva in zaposlitvenih priložnosti za mlade in ženske v sredozemskem območju. Poleg tega imajo ti sektorji pomembno vlogo kot spodbujevalci medkulturnega razumevanja in gonilna sila inovacij.

Pozornost bi bilo treba posvetiti tudi svobodnim poklicem, od zdravstvenih do pravniških poklicev ter poklicev na področju sociale, financ in inženirstva. Gre za poklice, ki so tesno povezani z varnostjo in kakovostjo življenja ljudi, zato imajo ključno vlogo pri razvoju družbe. Predstavljajo lahko smiselne zaposlitvene in življenjske perspektive za mlade in ženskam omogočajo dobro usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja.

V Bruslju, 18. septembra 2025

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE

([8]) https://www.ebsomed.eu/.